

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21*
THE KING'S PHILOSOPHY AND LOCAL DEVELOPMENT
IN THE 21st CENTURY

โปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์

Prodpran Sernvongsat

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: ping@foreplaymedia.com

บทคัดย่อ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารท้องถิ่นจึงมีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินงานภารกิจของท้องถิ่นทั้งการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การบริหารงานของประเทศไทยเป็นการบริหารในลักษณะการรวมศูนย์อำนาจและการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง การนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นไปในรูปแบบของการบริหารงานตามภารกิจ และหน้าที่เป็นหลัก หน่วยราชการล้นมุ้งแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล โดยไม่ได้คำนึงถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ตามความเป็นจริง ศาสตร์พระราชาคือภูมิปัญญาของพระราชา (king wisdom) แนวคิดการพัฒนาตามศาสตร์พระราชามีได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อความยั่งยืน โดยมุ่งเน้นในการพัฒนา “คน” เพื่อให้คนสามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมและภูมิสังคมที่มีความแตกต่างกันได้ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เขียนขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในการบริหารถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคน โดยน้อมนำหลักการองค์ความรู้ 6 มิติ, หลักในการทรงงาน 23 ข้อ และยุทธศาสตร์พระราชทาน ได้แก่ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ดังนั้นการใช้ศาสตร์พระราชาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเป็นการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่น; ศตวรรษที่ 21

* Received September 9, 2022; Revised April 17, 2023; Accepted April 21, 2023

Abstract

The world in the 21st century is an era of change. Therefore, local administrators play a huge role in the implementation of local missions, both local political developments. Management system development Executives, therefore, need to adjust their working behavior to the situation. The administration of Thailand is a centralized administration of power and decision-making. The implementation of the policy to respond to the problems and needs of the people in the area is in the form of administration according to the main mission and duties. Government agencies aim to solve problems and respond to government policies without considering the real problems and needs of the people in the area. The King's science is the king's wisdom. The concept of development according to King's science is said to be a guideline for sustainable practices. By focusing on the development of "people" so that people can live in harmony with the environment and social landscape that are different. The purpose of this article was written because to illustrate the application of King's science in management, which is regarded as an important process in human development. By adopting the principles of 6 dimensions of knowledge, 23 principles of work, and the strategy bestowed by His Majesty the King: "Understanding, Accessing, developing" to apply in management and problem-solving in various matters. say, Therefore, the development of the country is sustainable.

Keywords: King's philosophy; local development; the 21st Century

บทนำ

ศาสตร์พระราชา (king Bhumibol's Science: KBS) คือ วิทยาการองค์ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม (Holistic Quality of life: HQL) เพื่อความสุขพลเมืองไทยทั้งมวลอย่างยั่งยืนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (สมชัย จิตสุชน, 2560) ศาสตร์พระราชาได้เริ่มต้นเผยแพร่องค์ความรู้ขึ้นในพื้นที่โครงการหลวงเมื่อปีพุทธศักราช 2512 ซึ่งเป็นโครงการส่วนพระองค์จากการเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรวิถีชีวิตของชาวบ้านที่บ้านดอยปุยซึ่งอยู่ใกล้กับพระตำหนักภูพิง

คราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่มีชื่อเรียกว่า “โครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา” ณ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นการดำเนินการครั้งแรก โดยมีครูและชาวบ้านในพื้นที่สูงจากหมู่บ้าน 17 แห่ง ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และน่าน

การดำรงชีพโดยวิธีการไม่ถูกต้องนั้นส่งผลกระทบต่อพื้นที่ ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินงานตามแนวพระราชดำริของโครงการหลวง หรือ มูลนิธิโครงการหลวง นั้นมีเป้าหมายสำคัญประกอบด้วย 1) ช่วยชาวเขาเพื่อมนุษยธรรม 2) ช่วยชาวไทยโดยลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ คือ ป่าไม้ และต้นน้ำลำธาร 3) กำจัดการปลูกฝิ่น 4) รักษาดินและใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง คือให้ป่าอยู่ในส่วนที่เป็นและทำไร่ ทำสวน ในส่วนที่ควรเพาะปลูก อย่าให้สองส่วนนี้รุกรานซึ่งกันและกัน และ 5) การปลูกพืชเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มุ่งให้ประชาชนสามารถใช้พื้นที่ในพัฒนาเพื่อปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่หนาวเย็นได้ โดยได้มีการปฏิบัติงานทดลองค้นคว้าเพื่อพัฒนาพืชพรรณที่เหมาะสมกับศักยภาพชุมชนพื้นที่สูง (ชนิดา ชิดบัณฑิตย์, 2550) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในปัจจุบัน ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายจากรอบด้านทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตามแนวทางการพัฒนาแบบประเทศในแถบตะวันตกตามกระแสหลัก ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและไม่เป็นธรรมอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรของประเทศสูญหายไป การละทิ้งภูมิปัญญาและเทคโนโลยีดั้งเดิมละเลยการพัฒนาชุมชนชนบท เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การขาดความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากร การบริโภคเกินความสามารถที่จะรองรับได้ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และศีลธรรมของสังคมเสื่อมลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ทั้งในแง่ระบบคิด และวิถีชีวิตของชุมชน เป็นภาพสะท้อนความจริงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ขาดความสมดุลอย่างรุนแรง (พลเดช ปิ่นประทีป, 2542)

ศาสตร์พระราชทานเป็นองค์ความรู้ของพระราชทานที่ได้พระราชทานพระราชดำริ พระบรมราโชวาทหลักการทรงงาน หลักปรัชญาและหลักทฤษฎีที่ใช้ในการทรงงาน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของพสกนิกรชาวไทย ตลอดระยะเวลา 70 ปี ที่ทรงครองราชย์ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการองค์ความรู้ 6 มิติ ได้แก่ น้ำ ดิน เกษตร สิ่งแวดล้อม ป่า และพลังงานทดแทน โดยการเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ ไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาโดยปรับน้ำหนักของแต่ละเรื่องให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในที่สุด

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ศาสตร์พระราชาจึงเป็นโครงการที่ยังชีพให้ประชาชนได้อยู่ดีกินดี ไม่ว่าจะเป็นโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าโครงการเหล่านี้ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของเกษตรกรอันเป็นพลังทางเศรษฐกิจของชาติ กล่าวคือเรื่องปากท้องของพสกนิกรของพระองค์นั่นเอง บทความผู้เขียนนี้จึงมุ่งเน้นในการนำเสนอศาสตร์พระราชา เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการบริหารตามหลักการองค์ความรู้ 6 มิติ หลักในการทรงงาน 23 ข้อ และยุทธศาสตร์พระราชทาน "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ที่เราควรน้อมนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2557)

ศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชาเป็นองค์ความรู้ของพระราชาที่ได้ทรงพระราชทานในการทรงงานเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของพสกนิกรชาวไทยและทรงได้ทดลองจนเป็นผลที่ได้พิสูจน์แล้วว่าสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนได้อย่างยั่งยืน ผลงานเป็นสัจชีพยานชี้ชัดในเวลามากกว่า 70 ปีที่ทรงครองราชย์ ที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติตนลงไปเยี่ยม ราษฎรทุกพื้นที่ของประเทศโดยเฉพาะถิ่นทุรกันดาร ที่ห่างไกลความเจริญ พระองค์เข้าถึงและเข้าไปแบบธรรมาธิปไตยให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง จากการสืบค้นที่มาของคำว่า “ศาสตร์พระราชา” ไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่า ผู้ใดใช้คำนี้เป็นครั้งแรกเมื่อใด และใช้เนื่องในโอกาสใด อย่างไรก็ตามคำนี้นับว่าเป็นคำที่มีความเหมาะสมกับการนำมาใช้ให้ความหมายในกิจทั้งหลายที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงงานเพื่อพสกนิกรชาวไทย นับตั้งแต่พระองค์ครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทยเป็นต้นมา จากการสืบค้นหา ความหมายคำว่า “ศาสตร์พระราชา” เท่าที่มีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ มีดังต่อไปนี้

ความหมายของคำว่า ศาสตร์พระราชา

สมบัติ นพรัก (2561) ได้ให้ความหมายว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ที่เกิดจากปัญหา (Wisdom) ด้วยการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง จนเกิดเป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จนกระทั่งเป็นโครงการตามพระราชดำริถึง 4,685 โครงการ ครอบคลุมปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่ ด้านแหล่งน้ำ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และด้านการศึกษา ฯลฯ และการดำรงชีวิตด้านส่งเสริมอาชีพของมนุษยชาติตั้งแต่เกิดจนตาย องค์ความรู้ทั้งหมด คือแนวทางการดำเนินการ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด และศาสตร์พระราชา คือ ศาสตร์แห่งการพัฒนาในสังคมไทย มีสามศาสตร์ คือ ศาสตร์ชาวบ้าน ศาสตร์สากล และศาสตร์พระราชา ศาสตร์อื่นที่สามประเทศอื่นไม่มี และได้พูดย่อ ๆ ว่า ศาสตร์พระราชา คือ โครงการตามพระราชดำริที่มีโครงการมีการจัดการดิน การจัดการน้ำ การเกษตรกรรมแปรรูป พลังงานทางเลือก สิ่งแวดล้อมชุมชน การปลูกป่า ปลูกต้นไม้ ปลูกพืชผักสวนครัว (เกษม วัฒนชัย, 2558) ดังนั้น ศาสตร์พระราชาเป็นเสมือนองค์ความรู้ที่อยู่คู่แผ่นดินไทย รวมทั้งแนวคิดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้เพื่อให้ประชาชนชาวไทยนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและครอบครัว ให้มีภูมิคุ้มกันที่มั่นคงในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งล้วนมุ่งให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติตนเป็น คนดี ทั้งคิดดี พูดดี ทำดี ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม สุจริต มีวินัย และมีความสามัคคีซึ่งกันและกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึงภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถ บพิตร ที่ได้พระราชทานองค์ความรู้ที่เกิดจากความฉลาดรู้ ในด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ชีวิตวัฒนธรรม และนวัตกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการศึกษาผ่านวิธีการต่าง ๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนาป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเพื่อให้ ประโยชน์สุขแก่เหล่าพสกนิกรชาวไทย และส่งผลถึงมนุษยชาติทั้งปวง ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติ สุข และยั่งยืน

หลักการองค์ความรู้ 6 มิติ

หลักการองค์ความรู้ 6 มิติของการพัฒนาของมูลนิธิปิดทองหลังพระ ประกอบด้วยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. มิติน้ำ ป้องกันและแก้ไขปัญหาตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำ การเก็บน้ำให้อยู่ในประเทศให้นานที่สุด การใช้น้ำทุกหยดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. มิติดิน การป้องกันและแก้ไขปัญหาในเรื่องของสภาพดินซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำเกษตร ปรับปรุงดิน ปลูกหญ้าแฝก
3. มิติพลังงานทดแทน การปรับใช้พลังงานให้เหมาะสมกับท้องถิ่นโดยการคิดค้นและพัฒนา พลังงานทางเลือกที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ไบโอดีเซล เชื้อเพลิงสีเขียว
4. มิติเกษตร การเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในแต่ละพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่

5. มิติป่าไม้ การลดการตัดไม้ทำลายป่าและส่งเสริมให้มีการปลูกป่าในรูปแบบต่างๆ โดยการปลูกฝังจิตสำนึกให้ชุมชน เห็นความสำคัญของป่า อนุรักษ์ ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ จากป่าอย่างถูกวิธี เพื่อให้มนุษย์กับธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

6. มิติสิ่งแวดล้อม การนำแนวทางการกำจัดของเสียและบำบัดน้ำเสียมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นการดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระยะยาว กำจัดขยะ บำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักการองค์ความรู้ 6 มิติ เป็นการน้อมนำหลักการทรงงาน และโครงการพระราชดำริ องค์ความรู้ 6 มิติ ได้แก่ น้ำ ดิน เกษตร พลังงานทดแทน ป่า สิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับ ภูมิสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วดำเนินงานตามกระบวนการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำและยึดพื้นที่เป็นหลักในการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมาย คือ การอยู่รอด พอเพียง และยั่งยืน

หลักการทรงงาน

หลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 มีความน่าสนใจ ที่ควรนำมาประยุกต์ใช้ กับชีวิตการทำงานเป็นอย่างยิ่ง หากท่านใดต้องการปฏิบัติตามรอยเบื้องพระยุคลบาท ท่านสามารถนำหลักการทรงงานของพระองค์ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. จะทำอะไรต้องศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ ทั้งเอกสาร แผนที่ สอบถาม และ ราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง

2. ระเบิดจากภายในจะทำการใด ๆ สร้างความเข้มแข็งจากภายในให้เกิดความ เข้าใจและอยากทำ ไม่ใช่การสั่งให้ทำ คนไม่เข้าใจก็อาจจะไม่ทำก็เป็นได้ ข

3. แก้ปัญหาจากจุดเล็ก เมื่อจะลงมือแก้ปัญหานั้น ควรมองในสิ่งที่คนมักจะ มองข้าม แล้วเริ่มแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ แล้วจึงค่อย ๆ ขยับแก้ไปเรื่อย ๆ ทีละจุด

4. ทำตามลำดับขั้น ลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อน แล้วก็เริ่มลงมือสิ่งที่จำเป็นลำดับ ต่อไป ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง

5. ภูมิสังคม ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ การพัฒนาใดๆ คำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ ของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอคน ตลอดจน วัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน

6. ทำงานแบบองค์รวม ใช้วิธีคิดเพื่อการทำงาน โดยวิธีคิดอย่างองค์รวม คือการ มองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร ทุกสิ่งทุกอย่างมีมิติเชื่อมต่อกัน มองสิ่งที่ เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง

7. ไม่ติดตำรา เมื่อเราจะทำการใดนั้น ควรทำงานอย่างยืดหยุ่นกับสภาพและสถานการณ์นั้น ๆ ไม่ใช่การยึดติดอยู่กับแค่ในตำราวิชาการ เพราะบางที่ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด บางครั้งเรายึดติดทฤษฎีมากจนเกินไปจนทำอะไรไม่ได้เลย สิ่งที่เราทำบางครั้งต้องโอบอ้อมต่อสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และจิตวิทยาด้วย

8. รู้จักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงใช้หลักในการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น และประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นมาแก้ไข ปรับปรุง โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยากมาก

9. ทำให้ง่าย ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงาน การพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน

10. การมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น

11. ต้องยึดประโยชน์ส่วนรวม ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

12. บริการที่จุดเดียว ทรงมีพระราชดำริมากกว่า 20 ปีแล้ว ให้บริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาหลายแห่งทั่วประเทศโดยใช้หลักการ “การบริการรวมที่จุดเดียว : One Stop Service”

13. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ เข้าใจถึงธรรมชาติ โดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือเราด้วย

14. ใช้ธรรมปราบอธรรม นำความจริงในเรื่องธรรมชาติเป็นหลักการแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาวะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่ปกติ เช่น การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยให้ผักตบชวา ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

15. ปลูกป่าในใจคน การจะทำการใดสำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกของคนเสียก่อน ต้องให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์กับสิ่งที่จะทำ

16. ขาดทุนคือกำไร “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

17. การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ พึ่งตนเองได้ในที่สุด

18. พออยู่พอกิน ให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่พอกิน” ให้ได้เสียก่อน แล้วจึงค่อยขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการดำเนินชีวิตให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

20. ความซื่อสัตย์สุจริต จริใจต่อกัน ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อย ก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

21. ทำงานอย่างมีความสุข ทำงานต้องมีความสุขด้วย ถ้าเราทำอย่างมีความสุข เราจะแพ้ แต่ถ้าเรามีความสุขเราจะชนะ

22. ความเพียร ต้องอาศัยความอดทนและความมุ่งมั่น ดังเช่นพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก”

23. รู้ รัก สามัคคี รู้ คือ รู้ปัญหาและรู้วิธีแก้ปัญหานั้น รัก คือ เมื่อเรารู้ถึงปัญหาและวิธีแก้แล้ว เราต้องมีความรัก ที่จะลงมือทำ ลงมือแก้ปัญหานั้น สามัคคี คือ การแก้ไขปัญหาดัง ๆ ไม่สามารถลงมือทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือ

หลักการของศาสตร์พระราชาใช้หลัก การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา

หลักการของศาสตร์พระราชาใช้หลัก การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา คือหลักการของศาสตร์พระราชา เพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ และพัฒนา ชีวิตของประชาชนดำเนินการอย่างมีแผนผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ความสำเร็จเพียงชั่วคราวเท่านั้น หากแต่เป็นการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนศาสตร์พระราชา จึงเป็นโครงการที่ยั่งยืนให้ประชาชน ได้อยู่ดีกินดี ปัจจัยพื้นฐานทางสังคมนั้นครอบคลุมคือหน่วยย่อยหากครอบคลุมขาดความอบอุ่น นั่นคือสาเหตุของปัญหาทางสังคมที่จะตามมา การแก้ปัญหาในระดับ รากหญ้าจึงเป็นศาสตร์ของการบริหารจัดการประเทศที่พระองค์ทรงตระหนัก และเป็นการแก้ปัญหา ที่ต้นเหตุตรงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นับเป็นความปรารถนาของปัญหาอย่างแท้จริง (พระครูวิบูลสีลพรต, 2563, น. 166-176) การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา คือหลักการของศาสตร์พระราชา เพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ และพัฒนา ชีวิตของประชาชน ดำเนินการอย่างมีแผนผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ต้องทำความเข้าใจกับสถานการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา โดยพิจารณาจากด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณี วัฒนธรรม และด้านสภาพการณ์เศรษฐกิจ สังคมในพื้นที่ ซึ่งใช้ความสำเร็จเพียงชั่วคราว ชั่วคราวเท่านั้น หากแต่เป็นการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ดังที่ สมบัติ นพรัก (2561) ได้ให้ความหมายของ “เข้าใจ” สอดคล้องกับการเรียนรู้ (Learning) โดยต้องเข้าใจภูมิ

ประเทศ เข้าใจผู้คน เข้าใจปัญหา ทั้งด้านกายภาพ ด้านจารีต ประเพณีและวัฒนธรรม ด้วยกระบวนการเรียนรู้และต้องให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาให้เขาเข้าใจ

นักพัฒนาจะต้องมีความรัก ความห่วงใย ความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ และเป็นเรื่องของจิตใจ โดยมีหลักการ ดังนี้ (จามรี พระสุนิล, 2562)

1. จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะหลักการนำทาง ประกอบด้วยสามห่วงสองฐาน คือความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัว มีฐานความรู้ และฐานคุณธรรม

2. วิธีการของศาสตร์พระราชาคือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยต้องเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาคน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

2.1 เข้าใจ หมายถึง การใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว การใช้และแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์การวิเคราะห์และการวิจัย การทดลองใช้จนได้ผลจริงก่อน

2.2 เข้าถึง หมายถึง การระเบิดจากข้างใน เข้าใจกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาและสร้างปัญญาสังคม

2.3 พัฒนา หมายถึง การพัฒนาที่ประชาชนเริ่มต้นด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองได้และมีต้นแบบการเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้

3. การประยุกต์แห่งศาสตร์พระราชา ต้องทำให้ด้วยความรัก ความปรารถนาและด้วยใจต้องประยุกต์ใช้อย่างยั่งยืน ไม่ยึดติดตำรา ปรับตามบุคคล สภาพพื้นที่และสถานการณ์

4. ผลลัพธ์ของศาสตร์พระราชา คือ แผ่นดินโดยธรรมและประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามตามพระปฐมบรมราชโองการ พออยู่พอกิน และรู้จักสามัคคี อันเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางในการพัฒนา แก้ไขวิกฤติทางสังคม โดยเฉพาะในสถานการณ์สังคมไทยที่ผ่านมา ได้ทรงนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป วัตถุนิยมมีค่ามากกว่าวัตถุทางจิตใจ

การบูรณาการศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่น

เริ่มต้นจากการลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อน เมื่อสำเร็จแล้วแล้วก็เริ่มลงมือสิ่งที่จำเป็นลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบ และระมัดระวัง ถ้าทำตามหลักนี้ได้ งานทุกสิ่งก็จะ

สำเร็จได้ โดยง่าย ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่เป็น ที่สุดของประชาชน เสียก่อน ได้แก่ สุขภาพสาธารณสุข จากนั้นจึงเป็นเรื่องสาธารณสุขปโภคขั้นพื้นฐาน และ สิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภคเน้น การปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด “การพัฒนา ประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้น ก่อนใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้อง ตามหลักวิชาเมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร สามารถปฏิบัติ ได้แล้วจึงค่อยสร้าง เสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่ สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป” พระบรมราโชวาทของใน หลวง รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 18กรกฎาคม 2517

การประยุกต์แห่งศาสตร์พระราชา ต้องทำให้ด้วยความรัก ความปรารถนาและด้วย ใจต้องประยุกต์ใช้อย่างยั่งยืน ไม่ยึดติดตำรา ปรับตามบุคคล ภูมิสังคม สภาพพื้นที่และ สถานการณ์ปรัชญาหรือแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เป็น ทางเลือกใหม่ของประชาชนชาวไทยเพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน และ สามารถพึ่งพาตนเองได้ เศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ อันจะ นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีประโยชน์ต่อประชาชน ทุกคน ไม่ใช่เฉพาะแต่ส่วนท้องถิ่นหรือเกษตรกรเท่านั้น แต่ประชาชนโดยทั่วไปไม่ว่านิสิต นักศึกษา นักเรียน ข้าราชการ พนักงานบริษัทก็สามารถนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ในการเรียน การทำงาน ตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (ผการัตน์ พินิจวัฒน์, 2565)

1. ควรยึดหลักความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน และลดความฟุ่มเฟือย ในการดำรงชีพอย่างจริงจัง
2. ควรประกอบอาชีพด้วยความสุจริตและถูกต้อง แม้จะเผชิญกับภาวะขาดแคลน ในการดำรงชีพก็ตาม
3. ควรลดการแก่งแย่งผลประโยชน์ และการแข่งขันทางการค้าขาย ตลอดจน การประกอบอาชีพที่มีการต่อสู้อย่างรุนแรง
4. ควรชวนขยายไฟหาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงในการ ดำรงชีวิตเป็นเป้าหมายสำคัญ

ดังนั้นศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นการบูรณาการการแก้ไขปัญหา ท้องถิ่นหรือชุมชนโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา

โดยการระเบิดจากข้างใน คือการเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา เพราะปัญหาแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน วิธีการแก้ไขปัญหาจึงต่างกัน โดยต้อง อาศัยความร่วมมือจาก ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐเป็นสำคัญจึงจะเป็นแนวทางของความสำเร็จ โดยชุมชนเป็นตัวแสดงหลักที่สามารถเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการแก้ไข

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ศาสตร์พระราชามีประกอบด้วย ตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยึดถือ ประชาชนเป็นศูนย์กลาง คือ ทำให้ประชาชนมีความสุข มีความพึงพอใจ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยรักษาสมดุล ทั้งมิติ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

สรุป

จากหลักการองค์ความรู้ 6 มิติ หลักในการทรงงาน 23 ข้อ และยุทธศาสตร์พระราชทาน "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" และการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 มีหลักสำคัญในการพัฒนาอยู่ 3 ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย คนที่ได้ให้ความสำคัญกับคนที่จะเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยการปลูกจิตสำนึกความรับผิดชอบร่วมกันของชุมชน มิติด้านการปฏิบัติโดยให้ความสำคัญในการปฏิบัติหรือการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติอย่างพอเพียง ด้วยการวางแผนศึกษาข้อมูลในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เริ่มแก้ไขปัญหาจากจุดเล็กๆและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่จะแก้ บูรณาการองค์ความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อการพัฒนา และ มิติของสังคมโดยให้ความสำคัญกับการสร้างให้สังคมเป็นสังคมแห่งความพอเพียง สามารถพึ่งพาตนเองได้

แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า ศาสตร์พระราชามีประโยชน์ต่อสรรพสิ่งหลาย ๆ มิติ ทั้ง วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ ศิลปะ วัฒนธรรม สังคม และองค์ความรู้การบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยวิธีการ “เข้าใจ” ในภูมิสังคมของคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ทุกทั้งปวงในพื้นที่ “เข้าถึง” วิถีชีวิตของคน ปัญหาของชุมชนท้องถิ่น ความต้องการอย่างแท้จริงของประชาชน องค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และ “พัฒนา” แบบมีส่วนร่วมกับคน ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ประชาชนอยู่ดีกินดีมีความสุข สังคมมีความร่มเย็น ประเทศมีความสันติสุข มีอนาคตใหม่ให้กับลูกหลานสืบสาน รักษา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. (2558). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับความเข้มแข็งของโรงเรียน*. ศูนย์
สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ กรุงเทพฯ: ธนธิการพิมพ์
- จามรี พระสุนิล. (2562). *ย้อนรอยพระบาทที่ยาตรา เรียนรู้สู่ศาสตร์พระราชา*. *วารสาร
มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 36(3), 1-38.
- ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. (2550). *โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ: การสถาปนาพระราช
อำนาจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ผการัตน์ พินิจวัฒน์. (2565). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน*. *วารสาร
ศิลปะศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*. 4(1), 202-212.
- พระครูวิบูลสีลพต (สมหมาย อาสโภ/โนนน้อย) และพระมหามิตร ฐิตปญโญ. (2563).
ศาสตร์พระราชากับการพึ่งตนเอง. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 19(4) 166-176.
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2542). *สู่ความเป็นไทยด้วยพลังของท้องถิ่นข้อเสนอกรอบแนวคิดเพื่อ
จัดแผนฯ 9*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- สมชัย จิตสุชน. (2560). *ศาสตร์พระราชากับพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการ
พัฒนาประเทศ (ทีดีอาร์ไอ).
- สมบัติ นพรัก. (2561). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาศาสตร์การบริหาร*. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2554). *สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ : ศูนย์
การพิมพ์เพชรรุ่ง.